

La sessió de música a l'escola. Orientacions didàctiques i consideracions metodològiques per al seu plantejament

Enriqueta Barniol

Especialista de música de l'escola FEDAC-Pont Major de Girona
Professora associada de Didàctica de la Música. Universitat Rovira i Virgili

Resum

La preparació, organització i gestió que el mestre de música fa de la sessió de classe són elements clau per a l'èxit en la impartició de la matèria i, alhora, perquè repercuten directament en un correcte desenvolupament musical dels seus alumnes.

Paraules clau: Ensenyament musical, didàctica de la música, programació i planificació, sessió de classe.

1. Definició com a punt de partida

Entenem per *sessió de música* el conjunt de seccions de treball ordenades i seqüenciades, cadascuna de les quals s'entén com una tasca relativa a un procés d'ensenyament/aprenentatge globalitzat i complet que pren el segell personal de qui exerceix la docència, que sol tenir generalment (1) una temporització aproximada d'uns seixanta minuts a la setmana, i que requereix una infraestructura i una logística peculiars i específiques.

A l'hora d'estructurar la sessió, el professor ha d'establir una forma d'organització de tal manera que trobi l'equilibri entre la necessitat de respectar els trets característics del grup classe i la conveniència de mantenir una seqüència de rutines dins la sessió que pugui servir com a marc de referència i d'ajuda per diferenciar el que es fa abans i després.

Els components que configuren la sessió de música són:

- L'estructura de la sessió
- El professor de música

- La programació d'aula
- El registre (2)
- La infraestructura i equipaments necessaris

En aquest article desenvoluparem concretament l'estructura de la sessió.

2. L'estructura de la sessió (3)

Hi ha la tendència de fer les sessions de música compartimentades, com ara començar amb cançó, després escoltar una audició, seguidament un dictat de ritme i un de melòdic i acabar ballant una dansa... Les activitats no són per connexió entre si, sinó que hi ha un salt de tipus d'activitat i de tema passant d'un bloc a l'altre; tot i que hi hagi un ordre lògic de presentació de les diferents activitats i de cada un dels grans blocs, no deixa de ser una classe compartimentada. Aquesta estructura presenta un procés que resumim en tres fases:

INICI DE LA SESSIÓ: Organització i gestió

PART CENTRAL DE LA SESSIÓ: Programació d'aula

FINAL DE LA SESSIÓ: Tancament/comiat

Aquestes fases es distribueixen en diverses seccions i segueixen un procés de dissecció de situacions comunes a totes les sessions. A cada secció, en principi, podem distingir subseccions, encara que no constitueixen necessàriament compartiments estancats. En

conseqüència, cada sessió de classe planificada segueix una seqüència de rutines més o menys estables però prou flexibles i progressives, que permeten que els alumnes siguin conscients de la feina que s'ha de fer en cada moment sense necessitat d'alterar gaire el ritme del grup explicant les tasques que s'han de realitzar. A més, són coherents amb les necessitats i interessos del grup classe i amb la importància que donem a l'aprenentatge significatiu i constructiu, que facilita al màxim l'optimització del temps dedicat al poc que té assignat l'assignatura i preveu l'adequació d'activitats que s'han de realitzar a la distribució espacial i als equipaments i recursos materials musicals de què disposa el centre. A partir d'aquí, cada especialista de música pot adoptar un model propi i singular que s'ajusti a les seves necessitats afegint-hi o modificant unes parts més concretes i específiques.

2.1 Inici de la sessió: Organització i gestió

Espai centrat exclusivament en l'inici de la sessió: els primers successos observats en començar la classe propis de l'entrada i de la rebuda del grup. Ens referim a actuacions verbals i no verbals del professor que s'emeten amb propòsits d'organització. És un període no lligat a l'aprenentatge musical, que resulta molt significatiu per a la resta de la seqüència formativa i que té una implicació

directa en la qualitat de la sessió; cal, però, anar amb compte de no dedicar-hi gaire temps, ja que és un període d'organització i són moments en què els alumnes no realitzen aprenentatge musical.

Cal implicar els alumnes, en la mesura que sigui possible, en el funcionament i organització de l'aula. Assignar-los progressivament responsabilitats perquè col·laborin en el manteniment de l'ordre i participin en la dinàmica establerta conjuntament. Procurar que se sentin bé a classe de música i que tinguin ganes d'aprendre i de participar en les activitats. Establir d'una manera clara i explícita estratègies que impliquin un compromís mutu, no només per part de l'alumnat.

a) Entrada/acomodació

Ens referim al moment en què els alumnes arriben a l'aula de música o el mestre de música entra a l'aula ordinària (quan el centre no disposa d'aula de música): prendre possessió de l'espai.

b) Acció de presa de contacte

i) *Atreure l'atenció i requeriment d'ordre i silenci:*

l'acció d'imposar ordre i silenci per tal de tallar el murmurí intern de l'alumnat, s'intercala entre les accions que intervenen entre l'entrada a classe i el començament de

1. INICI DE LA SESSIÓ <i>Organització i gestió</i>	Temps d'entrada/acomodació	
	Temps d'acció de presa de contacte	Atreure l'atenció i requeriment d'ordre i silenci
		Preparació d'equipaments
	Temps de control	d'assistència
del treball fet a casa, deures		
2. PART CENTRAL DE LA SESSIÓ <i>Programació d'aula</i>	Temps d'escalfament musical	Introducció Tècnica
	Temps d'aprenentatge nou	
	Temps de repàs	
	Temps de previsió	
	Temps de tasques transversals	
3. FINAL DE LA SESSIÓ <i>Tancament/comiat</i>	Temps d'agenda: deures	
	Temps d'ordenació d'equipaments	

l'activitat i presenta moltes matisacions quan se sol·licita verbalment. Algunes formes d'imposar ordre:

- simplement gestual, esperant el temps necessari fins que hi hagi silenci.
- utilitzant rutines, per tal de cridar l'atenció, com ara:
 - posar una música enregistrada
 - que el mestre comenci a cantar
 - que el mestre toqui alguna melodia al piano,...
 - o amb la rutina habitual que sol començar el mestre

Les repercussions d'aquest primer punt, tenen en el procés d'ensenyament-aprenentatge molta importància, atès que en les classes que no s'estableix de bon principi un ordre i un silenci suficient, així com un clima d'atenció generalitzada, el rendiment es veu minvat.

ii) Preparació dels equipaments, materials, mitjans... Es proposa l'organització d'alumnes encarregats de repartir material (establerts cada quan s'escaigui, bé per tot el curs, bé trimestralment, bé mensualment...) per tal que executin les tasques encomanades, com ara:

- els imprescindibles de l'alumne (4) (llibres, llibreta, dossiers, flauta...)
- els de l'aula: muntar instruments, repartir baquetes, panell, materials de suport...

c) Control

Les accions de control representen la posada en pràctica d'una sèrie d'estratègies que tenen com a objectiu verificar l'assistència i la puntualitat de l'alumnat.

i) Control d'assistència: control que el professor realitza de forma personal en relació amb el registre d'assistència. Perquè el temps d'aquest espai gastat en aquesta acció sigui el menor possible, el més recomanable és tenir un coneixement profund del grup classe i poder detectar-ho amb un simple cop d'ull. Algunes vegades es confia aquesta tasca a la figura del delegat de classe o a la col·laboració dels mateixos alumnes, que generalment ens diran qui falta. El control d'assistència no té una incidència significativa en el rendiment de la classe.

ii) Control del treball fet a casa. Recollir i/o revisar deures establerts en la sessió anterior i que s'han de lliurar en la present sessió. Dedicació d'un cert temps a

la correcció d'exercicis, activitat que cobreix els dos tipus d'exigències que el professor es planteja: la idea de reforç com a element important en l'adquisició de coneixement i la possibilitat d'exercir un control, setmanal en el cas de música, sobre el treball de l'alumnat.

2.2 Part central de la sessió

Secció que configura l'acció directament relacionada amb les característiques del començament de l'activitat pròpiament musical i íntimament relacionada amb el procés d'ensenyament-aprenentatge que es portarà a terme.

d) L'escalfament: Entrada a la *musicalitat*.

i) Introducció

Són comentaris i qüestions formulades pel professor per tal de despertar l'interès, la motivació, la curiositat i les expectatives positives dels alumnes cap al treball de la sessió, com ara:

- bé presentant objectius i continguts del que s'anirà a aprendre; no només es tracta d'exposar els objectius didàctics, sinó que l'alumnat els comprengui i assumeixi.
- bé descrivint la connexió i la relació que hi ha entre el que s'ha fet anteriorment a aquesta sessió i el que es pretén abordar en la nova sessió.

Tot i que pot restar uns minuts de pràctica musical pròpiament dita, es tracta d'una informació d'indubtable interès, perquè la considerem potenciadora de la significativitat i de la construcció de l'aprenentatge, sobretot en els cursos superiors.

ii) Tècnica

S'inclou en aquesta secció les activitats, que preparen les eines sonores que ens permetran produir i crear música. N'hi haurà prou en dedicar-hi aproximadament no més de 10 minuts. (5)

e) L'aprenentatge nou

És la fase de més durada i va des d'un període mínim de 20 minuts a un període òptim de 30 minuts. Té tres etapes: *preparació, presentació i pràctica*,⁽⁶⁾ que no necessàriament s'han de desenvolupar en la mateixa sessió. Cal treballar de manera progressiva i seqüenciada donant la màxima importància al procés d'aprenentatge,

ja que mitjançant aquest procés l'alumnat experimenta la vivència de la música i accedeix al coneixement dels continguts musicals bàsics, amb la màxima qualitat i en coherència amb la importància que donem a l'ús de les estratègies per aconseguir un aprenentatge significatiu i constructiu.

f) El repàs

És especialment important el repàs (7), és a dir, la repetició d'activitats ja efectuades, ja apreses. Una vegada conegut i après el nou contingut, no n'hi ha prou de treballar-lo una vegada. L'alumne necessita practicar per aprendre. Per tant, i a causa del caràcter més procedimental de la música, aquest espai permet aconseguir un temps de pràctica per part dels alumnes, tot i la gran quantitat d'objectius, continguts i directrius didàctiques plasmades al disseny curricular vigent. És convenient fer-ho de forma cíclica, amb independència de la sessió de classe, nivell o cicle educatiu en què s'hagi presentat per primera vegada per tal:

- d'aplicar els coneixements adquirits, observar les possibles dificultats i resoldre-les.
- d'emmagatzemar les informacions en la xarxa memòstica personal i adquirir hàbits, destreses i habilitats.
- de consolidar els aprenentatges adquirits i reforçar aquells aprenentatges en què hi ha hagut més dificultats.
- d'ampliar els que ja han adquirit perquè disposen d'unes capacitats o uns coneixements previs que ho permeten.

Sense caure en l'avorriment, n'aniran millorant el domini; assolint-ne les competències i augmentarà la seva motivació musical gràcies al gust del domini. No hi haurà massa desgast de temps, ja que en conèixer l'activitat, només d'anomenar-la ja no caldrà tornar a donar explicacions. En aquest espai el mestre anirà endavant i endarrere quan ho consideri oportú, per tal:

- de gaudir del que ja es coneix.
- i d'aprofundir i treballar amb més detall aspectes que es considerin importants i/o necessaris.

g) La previsió

Un cop decidit (programat) el procés que caldrà seguir en properes sessions, ens caldrà preveure anticipadament els materials que farem servir com a recursos

d'ensenyament o que seran requisits imprescindibles per als aprenentatges nous. Aquest és l'espai per tal de reactivar aquests materials: recuperar una cançó treballada en un altre curs, o una obra escoltada fa unes setmanes, o el pas d'una dansa que es va ballar en un altre trimestre, etc.

h) Tasques transversals

Espai per tal de gestionar, coordinar i organitzar activitats lúdiques i de petites recerques o projectes d'acord amb els interessos individuals dels alumnes, que considerem que no són imprescindibles per continuar avançant i que solen realitzar-se fora de la classe de música. Són activitats més disteses i no obligatòries, de caire més voluntari. Cal que el mestre porti un registre sobre aquest espai. Per exemple l'ús de la fonoteca, o muntar el panell, acabar murals, informàtica musical en hores de pati, altres situacions...

2.3 Final de la sessió: Tancament/comiat

És l'espai que comprèn els darrers minuts abans que els alumnes tornin a l'aula ordinària o que sigui l'especialista de música qui marxa de l'aula.

i) Agenda: deures

Com que la dotació horària de la música a l'escola és la que és —per desgràcia molt escàs i una sessió setmanal no permet resultats a curt termini—, caldrà aprofitar per posar deures als alumnes amb la finalitat de:

- practicar el treball de la sessió.
- mantenir una connexió i un lligam durant la setmana amb la música.
- economitza el temps: deures amb totes aquelles activitats extramusicals com ara: *pintar el piano, dibuixar la cançó, posar color al títol, cal·ligrafia de notació, cerca d'informació, activitats de creació, etc.*, que prenen temps de pràctica musical; no podem dedicar massa temps a activitats aïllades del procés educatiu musical.

j) Ordenament d'equipaments

Moment per recollir i ordenar tot el material que s'ha fet servir i guardar-lo als diferents armaris i prestatgeries de l'aula de música, i si no es disposa d'aquesta, és bo que el mestre de música aprofiti el temps de transició aula-aula per guardar-lo al lloc adjudicat amb l'ajuda d'alguns.

3. I per concloure

No és una recepta finalitzada ni una fórmula màgica acabada mitjançant la qual aconseguim transformar la sessió de música en una sessió de resultats espectaculars, sinó una observació i una reflexió de la realitat i de la praxi, a partir de la qual ens ha permès crear una estructura que:

- Fa possible que la música es tracti amb tota la seva globalitat; ja que aquesta globalitat és un dels elements que contribueix més a l'aprenentatge de la música.
- Equilibra els aspectes de novetat amb el component indispensable de reiteració i de rutina.
- Organitza de manera coherent la seqüenciació d'ensenyament-aprenentatge, garantint un ordre en el tractament dels continguts i activitats per tractar, sabent què s'ha de fer a cada moment i no caure en la improvisació.
- Comporta una organització dels continguts que treballarem de manera globalitzada i els que necessiten un tractament més sistematitzat, que es desenvolupen durant tot el curs.
- Viabilitza la realització de les activitats en els temps previstos, equilibrant el temps que dedicarem a les activitats col·lectives i a les individuals.
- Permet plantejar les activitats justes i necessàries, per així perdre poc temps en transicions d'una a l'altra i allargar-se en activitats innecessàries.
- Permet adaptar-se al ritme del grup classe d'acord amb les seves diferents característiques i necessitats.
- Respecta l'alternança entre moments de descans i períodes d'activitat entre les activitats que requereixen atenció i concentració i altres que no en necessiten tanta.
- Evita caure en la *pràctica massiva* (per exemple dedicar la sessió completa a aprendre una dansa, o dedicar-la al bloc d'audició...), i permet un tractament globalitzat.
- Preveu l'atenció a la diversitat de l'alumnat: un temps de dedicació als alumnes que necessiten una atenció individualitzada.
- Permet que els alumnes interioritzin estratègies i habilitats que els ajuden a aconseguir autonomia de pensament i a desenvolupar hàbits adequats de raonament, perquè té una estructura cíclica.
- Facilita l'adquisició d'hàbits de feina per part dels

alumnes i un ritme de classe àgil i continu, perquè s'introdueix una rutina estable.

- Ajuda a cuidar i mantenir la disciplina en classe, entesa no com una sèrie de normes imposades externament, sinó com un ordre basat en el desenvolupament de la sessió.
- Permet aprofundir més i millor, i redueix així les possibilitats d'arribar a l'avorriment que, per norma general, minva alguns aspectes relacionats amb la bona pràctica. Com a conseqüència d'això, s'incrementa el cansament, que condueix aviat a la manca de concentració i, a més, es rebaixa el nivell d'aprenentatge.
- Afavoreix un tractament integrat i adaptat a les diferents situacions i contextos, i als diferents interessos i característiques dels alumnes.

l permet analitzar la praxi de l'especialista de música, que es converteix en un procés de reflexió sobre les seves actuacions, que facilita prendre decisions en l'aula, reestructurar les activitats i planificar-les posteriorment.

Notes:

1. Depenent de l'aposta que fa l'escola, podem trobar altres temporitzacions, com ara sessions d'hora i mitja i fins i tot de dues hores, en formats trencats o seguits.
2. *Plantilla* o suport formal en el qual s'incorporen tots els elements de la planificació.
3. És un disseny propi de l'autora d'aquest article, a partir de la construcció personal basada i fonamentada en el binomi entre la relació de la seva praxi a l'escola amb la formació del professorat.
4. Si no els tenen encabits als respectius pupitres o taules
5. Ens referim a la tècnica vocal, instrumental i corporal.
6. Que desenvoluparem en un altre article.
7. Cal anar recordant obres escoltades, cantar les cançons treballades, tornar a interpretar les produccions musicals, repassar els exercicis de llenguatge musical...